

Krzysztof Bąkała

Obchody Roku Tadeusza Kościuszki

Niepodległość i Pamięć 25/2 (62), 253-256

2018

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Krzysztof Bąkała

Obchody Roku Tadeusza Kościuszki

Bez wątplenia Tadeusz Kościuszko należy do czołowych postaci polskiego panteonu narodowego. Podkreślają to powszechnie rozpoznawalne sposoby upamiętnienia jego osoby, z krakowskim Kopcem Kościuszki czy *Panoramą Racławicką* na czele. Należy przy tym zaznaczyć, że jego legenda

była jednym z elementów, wokół których kształtowała się świadomość narodu w okresie rozbiorów. Pamięć historii państwa i narodu, kult zwycięskich wodzów i bohaterów walki o wolność stanowiły niezbędny element *patriotycznego teatru* Polaków XIX stulecia. Obchody rocznicowe, stosowne wydawnictwa, obrazy i pomniki miały znaczenie nie tylko dla podtrzymywania komfortu psychicznego narodu podczas stuletniej niewoli. Były żywą lekcją historii Polski w czasie, gdy przedmiot taki nie znajdował racji bytu w szkołach; stanowiły też ważny element w procesie kształtowania się świadomości narodowej polskiego chłopstwa. Najważniejsze etapy tej batalii rozegrały się u schyłku XIX i w ciągu pierwszych dziesięcioleci XX stulecia¹.

Podczas setnej rocznicy śmierci Naczelnika, przypadającej w 1917 roku uważany był za

Heroicznego wodza pierwszego narodowego zrywu niepodległościowego i uosobienie ofiarnej miłości do ojczyzny. Niemal wszystkie odłamy polskiego

---

¹ M. Micińska, *Gołąb i Orzeł. Obchody rocznic kościuszkowskich w latach 1894 i 1917*, Warszawa 1997, s. 6.

społeczeństwa uczciły w nim „orła spod Raławic”, z garstką powstańców podejmującego skuteczną walkę z największymi potęgami ówczesnej Europy. Rok stulecia zgonu Kościuszki był apogeum jego kultu, równocześnie zapoczątkował jednak schyłek i dewaluację legendy. Niespotykana masowość obchodów (zwłaszcza na ziemiach Królestwa Polskiego, gdzie było to reakcją na lata przymusowego milczenia), idealizacja doprowadzona do granic normalności i nachalna obecność akcentów kościuszkowskich we wszystkich niemal dziedzinach życia (aż po przyciski na biurko w formie biustu bohatera czy proszek mydlany „Kościuszko”) spowodowały, że po roku 1918 nastąpił nagły spadek zainteresowania postacią Naczelnika².

Jednak w dalszym ciągu chętnie sięgano po jego nazwisko. Warto przypomnieć, iż był patronem zarówno Dywizjonu 303 w Wielkiej Brytanii, jak i 1. Dywizji Piechoty w Związku Radzieckim. Po II wojnie uczyniono z Kościuszki „płaski, nieznośnie dydaktyczny i natrętnie propagandowy symbol postępu społecznego i klasowej słuszności, mimo to jednak obchody roku 1967 także spotkały się z autentycznym odzewem społecznym”³. Jest on w dalszym ciągu odczuwalny, wobec czego Muzeum Niepodległości od początku swojego istnienia przykłada dużą wagę do kultuwowania rocznic związanych z postacią Naczelnika. Dzieje się to poprzez różnorodne obszary działalności, do których należą: wydawnictwa, organizowanie okolicznościowych wystaw oraz tworzenie programów artystycznych. Od lat Muzeum współpracuje też z Polską Fundacją Kościuszkowską, której m.in. zapewnia możliwość comiesięcznych spotkań „Wszechnicy Kościuszkowskiej”, niejako więc w sposób naturalny podjęto działania związane z ogłoszonym w 2017 roku „Rokiem Tadeuszem Kościuszki na Mazowszu”.

Już 26 stycznia, wraz z Polską Fundacją Kościuszkowską i Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego zorganizowano uroczystą inaugurację Roku Tadeusza Kościuszki, podczas której złożono kwiaty przy urnie z sercem Tadeusza Kościuszki na Zamku Królewskim w Warszawie, po czym odbyły się obrady Wszechnicy Kościuszkowskiej w Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów, siedzibie głównej Muzeum Niepodległości. Podczas spotkania prezes Fundacji Kościuszkowskiej dr Leszek Marek

---

² Ibidem, s. 229.

³ Ibidem, s. 230.

Krześniak przedstawił plan ogólnopolskich obchodów Roku Kościuszkowskiego, po czym prof. dr hab. Marian M. Drozdowski wygłosił referat na temat relacji Tadeusza Kościuszki z rodziną Czartoryskich. Zaprezentowano też rocznicowe wydawnictwo pt. *Insurekcja Kościuszkowska i jej Naczelnik w legendzie, historiografii i sztuce*.

Z kolei w dniach 2–5 lutego, Krzysztof Bąkała, kierownik Działu Edukacji, reprezentował Muzeum w oficjalnej delegacji działaczy kościuszkowskich „Śladami Tadeusza Kościuszki na Białorusi”. Głównym punktem była międzynarodowa uroczystość upamiętniająca urodziny Naczelnika w Mereczowszczyźnie.

W dniu 22 kwietnia, wspólnie z Polską Fundacją Kościuszkowską Muzeum zorganizowało uroczyste obchody Roku Tadeusza Kościuszki, które rozpoczęły się od złożenia kwiatów pod pomnikiem Tadeusza Kościuszki na placu Żelaznej Bramy. Kolejnym punktem uroczystości była konferencja naukowa „Dziedzictwo myśli i czynów Tadeusza Kościuszki i Insurekcji Warszawskiej” zorganizowana w siedzibie głównej Muzeum Niepodległości. Towarzyszyła jej, prezentowana na westybulu Muzeum wystawa prac pędzla Jakoba Mikolejana z Armenii i innych twórców, zatytułowana „Nowe obrazy i wizerunki Tadeusza Kościuszki”.

Kolejne przedsięwzięcie miało miejsce 25 kwietnia. Wtedy to w siedzibie głównej Muzeum Niepodległości wystawiono inscenizację poświęconą zwycięzcy spod Raławic pt. *Łączmy serca, łączmy ręce*, przygotowaną przez absolwentów Wydziału Aktorskiego Akademii Teatralnej w Warszawie i uczniów stołecznego liceum im. Tadeusza Kościuszki pod opieką Barbary Wachowicz. Po uroczystości ogłoszono wyniki konkursu na temat Kościuszki.

W dniu 13 maja Muzeum Niepodległości wraz ze Szkołą Podstawową nr 88 im. Gabriela Narutowicza w Warszawie przeprowadziło grę miejską „Tadeusz Kościuszko – bojownik w walkach o niepodległość”, zaś 9 czerwca odbyła się w Muzeum gala finałowa konkursu „Kościuszko, bohater dwóch narodów”.

W dniach 21–23 czerwca dr Tadeusz Skoczek, Dyrektor Muzeum Niepodległości, jako współorganizator, brał udział w Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Tadeusz Kościuszko w dyskursie 200-letniej przestrzeni pamięci” w Mińsku na Białorusi, podczas której wygłosił referat „Tadeusz Kościuszko w historiografii, legendzie oraz ikonografii”.

29 czerwca, w siedzibie głównej Muzeum Niepodległości wystawiono spektakl *Kościuszko, czyli sekret nieszczęśliwej miłości* w reż. Bożenny Hampel-Siemaszkó (Polska Fundacja Kościuszkowska).

Z kolei 11 października, Krzysztof Bąkała, kierownik Działu Edukacji Muzeum Niepodległości, wygłosił referat pt. „100-lecie obchodów śmierci Tadeusza Kościuszki” podczas konferencji „Tadeusz Kościuszko – symbol polskiej wolności”, zorganizowanej w gmachu Senatu RP przez Komisję Obrony Narodowej Senatu RP we współpracy z Centralną Biblioteką Wojskową i Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Warto też zaznaczyć, iż 11 listopada miało miejsce otwarcie wirtualnego muzeum Tadeusza Kościuszki (inicjatywa Fundacji Pamięć i Tożsamość), nad którym Muzeum Niepodległości objęło patronat honorowy.

W dniu 16 listopada, Jan Engelgard, kierownik Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej (Oddział Muzeum Niepodległości), wygłosił wykład pt. „O Tradycji Kościuszkowskiej w dziejach ruchu narodowego”, podczas spotkania Wszechnicy Kościuszkowskiej w stołecznym Muzeum Literatury.

Uroczyste podsumowanie „Roku Tadeusza Kościuszki na Mazowszu” odbyło się 10 stycznia 2018 roku w Sali Konferencyjnej Urzędu Marszałkowskiego. Przybyłych powitał Marszałek Województwa Mazowieckiego Adam Struzik, podkreślając znaczenie i rolę obchodów. Następnie Leszek Marek Krześniak, Prezes Polskiej Fundacji Kościuszkowskiej zaprezentował działania rocznicowe Fundacji, po czym wydarzenia zrealizowane przez Muzeum Niepodległości przybliżył Krzysztof Bąkała. Kolejnym punktem uroczystości było wręczenie działaczom kościuszkowskim okolicznościowych dyplomów przez marszałka Adama Struzika. W tej części wręczono też Nagrodę im. Władysława Orkana, którą otrzymał pisarz i redaktor wielu publikacji Marian Romaniuk.

Spotkaniu towarzyszył wernisaż wystawy Hakoba Mikayelyana oraz Natalii Shayon.

Krzysztof Bąkała